

mog gradilišta. Dio tako sakupljenih podataka korišten je u prethodnom tekstu. Gospodinu Jengeru dugujem zahvalnost za izgubljeno vrijeme, strpljivost i stručna objašnjenja. Razgovor je održan 28. 1. 1982. Snimak razgovora preveden je i prezentiran bez naknadnih intervencija).

Prvi muzej naivne umjetnosti u svijetu

Uz tridesetogodišnjicu rada i postojanja Galerije primitivne umjetnosti u Zagrebu

Nada Križić

Galerija primitivne umjetnosti, Zagreb

Naivna umjetnost kao rezultat čovjekove potrebe za kreativnim izražavanjem, bez obzira kojeg on bio obrazovanja i podrijetla, ako izuzmemo diktat sredine — narudžbu (pod ovim drugim i njene okvire mogli bismo smjestiti niz portretista, vedutista i putujućih slikara-samouka 18. i 19. stoljeća) svoju povijest u evropskoj povijesti umjetnosti bilježi nepunih stotinu godina, ukoliko za prvi datum njene pojave uzmemo 1886. godinu i Salon des Indépendents u Parizu na kojem prvi put izlaže »otac« evropskog naivnog slikarstva Henri Rousseau Le Douanier. Nešto manje od jedne trećine ove povijesti u Zagrebu postoji jedinstvena muzejska zbirka, kao prva takve vrste osnovana u svijetu, Galerija primitivne umjetnosti, od samih početaka specijalizirana da sakuplja, obrađuje i izlaže isključivo djela naivnih stvaralaca, Interesantno je da se unatoč tako dugom postojanju, izuzetnoj i značajnoj aktivnosti u zemlji i u inozemstvu, ova galerija još često zaboravlja u analima značajnih događanja u i oko naivne umjetnosti. Na primjer Anatole Jakovsky je 1969. godine jednom zgodom napisao: »Stvaranje muzeja 1967. u Lavalu, u domovini Rousseaua — a to je prvi muzej na svijetu posvećen isključivo naivnim slikarima (...).«¹ Kao vrstan poznavalac ove umjetnosti također je vidio podatak da je punih petnaest godina ranije — 1952. u Zagrebu osnovana Galerija primitivne umjetnosti, koja nekoliko prvih godina djeluje pod nazivom »Seljačka umjetnička galerija«, da je do njegovog citiranog datuma ova galerija već slala radove svojih slikara naivaca, na primjer na III. biennale u Sao Paulo 1955. (Generalić, Mraz, Virius), 1958.

u Bruxelles na izložbu »50 godina moderne umjetnosti« (doduše ovog puta u organizaciji Moderne galerije JAZU) i iste godine u Belgiju, Knokke le Zoute, gdje su izloženi radovi Ivana Generalića, Eugena Buktenice, Mirka Viriusa i Emerika Feješa na velikoj međunarodnoj izložbi naivne umjetnosti »La peinture naïve du Douanier Rousseau á nos jours«, za koju je sam Jakovsky napisao nadahnut tekst predgovora. U katalogu izloženih radova navedeno je uostalom za djela jugoslavenskih umjetnika da su vlasništvo Galerije primitivne umjetnosti u Zagrebu (Galerie d'Art Primitif, Zagreb) i to svi osim slika Emerika Feješa.² Prema tome činjenica o postojanju te galerije bila je već znana u svijetu od sredine pedesetih godina.

No možda bi bilo pretjerano ljutiti se na zaboravnost stranih stručnjaka, kada naša vlastita sredstva informiranja isto ne bi ponekad zaboravljala ovu činjenicu. Na primjer prigodom otvaranja Internacionalnog muzeja naivne umjetnosti u Nici 1981. godine, o čemu se je govorilo na našem radiju, izvjestioci se nisu sjetili galerije u Zagrebu, a kamoli njene bliske tridesetogodišnjice rada, iako je to bio trenutak kada je to trebalo spomenuti u kontekstu stvarnog značaja ove ustanove čak i u svjetskim razmjerima.³

No vratimo se ipak našoj galeriji i njenim počecima i spomenimo već dobro poznata tri važna datuma vezana uz grad Zagreb i valorizaciju naivne umjetnosti, na koje je upozorio dr Boris Kelemen pišući svojevremeno o Galeriji primitivne umjetnosti povodom 20-godišnjice njezina postojanja:

»— 13. rujna 1931. na III. izložbi umjetničkog udruženja 'Zemlja' prvi puta izlažu naivni umjetnici: Ivan Generalić i Franjo Mraz.

— 18. svibnja 1936. otvorena je 'I. izložba hrvatskih seljaka — slikara' što je prema našem znanju, prvi istup jedne grupe naivnih umjetnika u svijetu, koja postoji i djeluje neovisno.

— 1. studenog 1952. otvorena je 'Stalna izložba seljaka slikara' što je prva manifestacija muzeja naivne umjetnosti koji nosi naziv 'Galerija primitivne umjetnosti'.⁴

Listajući arhivsku građu vezanu za nastanak galerije, naći ćemo dokument o osnivanju »Galerije primitivne umjetnosti« u Zagrebu — rješenje Upravnog odbora Središnjice Seljačke Sloge, u okrilju koje ustanove je osnovana galerija s tadašnjim mjestom svog rada i djelovanja u Ulici socijalističke revolucije br. 17

(tada Ulica Crvene armije). Iz citiranog rješenja temeljenog na odluci Upravnog odbora s njegove sjednice održane 7. travnja 1952. godine, jasno se vidi profil galerije muzejskog tipa, jer joj se daje u zadatak »da sabira, proučava, izlaže, djela sa područja likovne primitivne umjetnosti (...).« Značajna je svakako i činjenica da je inicijativa za osnivanjem ovakve ustanove potekla dijelom od samih seljaka-umjetnika i nekolicine prosvjetnih radnika, koji su na vrijeme uočili značaj i vrijednost ovog fenomena, a čemu je svakako pogodovala i klima kulturno-društvenih zbivanja u poslijeratnom razdoblju kada se prosvjetnim i kulturno-umjetničkim djelovanjem željelo maksimalno unapređivati i širiti prosvjetu i kulturu na selu. U to doba paralelno uz njegovanje likovnog izraza seljaka-umjetnika, velika se pažnja posvećivala i književnim radovima seljaka-pisaca.

Od samih početaka svog postojanja galerija se obraća izravno naivnim umjetnicima tražeći suradnju, informacije s terena, podatke o ljudima koji se bave likovnim djelatnostima. Jedan od prvih pomagača u radu bila Ivan Generalić, kojem se podpredsjednik Franjo Gaži i tajnik Tiho Cvrle obraćuju s molbom da dostavi svoje prijedloge u pogledu planirane prve izložbe i ostalih aktivnosti, te imena seljaka-slikara koji bi došli u obzir da im se galerija obrati. Ivan Generalić se na poziv odmah odaziva i svesrdno i kontinuirano pomaže aktivnosti galerije.

Konačno prva izložba pod nazivom »Stalna izložba seljaka slikara« otvara se 1. studenog 1952. u čast VI. kongresa KPJ uz svesrdnu pomoć čitavog niza kulturnih radnika, napose slikara Ede Kovačevića i Kamila Tompe, te Ive Steinera, tadašnjeg savjetnika ministarstva kulture. Prva je izložba okupila 54 rada od 11 izlagača, koji su bili izloženi u adaptiranim prostorijama Doma seljačke sloge.⁴

Već od prvih dana svog postojanja galerija ulaže velike napore da otкупљуje djela naivnih umjetnika i obraća se za pomoć nadležnim institucijama tražeći dotacije. U svakom slučaju, od trenutka kada honorarno zapošljava stručnjaka povijesničara umjetnosti Dimitrija Bašićevića 1954. godine, ta se aktivnost sve više proširuje, a i samo poslovanje galerije vodi se po propisima muzejsko-galerijskog rada. Interesantno je spomenuti da se prilikom prenošenja fundusa galerije »Seljačke sloge« u inventarnu knjigu Galerije primitivne

umjetnosti, 25. 12. 1959., u tom fundusu nalazilo već 198 umjetničkih djela, među kojima čitavog niza najznačajnijih imena naivne umjetnosti, kao na primjer — Ivana Generalića, Mirka Viriusa, Matije Skurjenija, Dragana Gažija, Eugena Buktenice, Slavka Stolnika, Franje Mraza, Ivana Večenaja, Lavoslava Tortija, Mije Kovačića, Franje Filipovića, Petra Smajića, Emerika Feješa, što jasno govori o vrlo visokim kriterijima odabira u pogledu umjetničke kvalitete i originalnosti autora.

Od interesantnijih i važnih izložbi tih ranih godina treba spomenuti izložbu »Selo i seljaci u očima seljaka umjetnika« 1955. godine, iste godine posudbu djela Modernoj galeriji JAZU za sudjelovanje na III. biennalu u Sao Paulu (Museu de Arte Moderna), samostalne izložbe Petra Smajića i Emerika Feješa 1956. godine. Pojava slikara-radnika Emerika Feješa bitno doprinosi konačnom usvajanju naziva »Galerija primitivne umjetnosti«, čime se djelokrug interesa proširuje od umjetnika-seljaka i na čitav niz ostalih profila autora samouka, slikara i kipara.

Koliko je bila razvijena spoznaja o kvaliteti i značaju naše naivne umjetnosti, te svijest o potrebi njenog čuvanja kao integralnog dijela spomeničke baštine najranijih suradnika galerije, dovoljno će nam pokazati podatak iz 1955. godine. Na biennale u Sao Paulo bilo je poslano i 5 slika Mirka Viriusa, te je odmah angažiran Konzervatorski zavod u Zagrebu da donese zabranu prodaje ovih slika u inozemstvu, te predan zahtjev da se slike moraju vratiti u zemlju, što je i učinjeno. Slike su se neoštećene i u ispravnom stanju vratile u Zagreb u ožujku 1956. godine. U dopisima iz 1956. nalazimo kao kustosa galerije povijesničara umjetnosti Mirjanu Gvozdanović, koja na tom poslu ostaje do proljeća 1958; tajnik je i nadalje Tiho Cvrlje.

Tijekom 1956. godine galerija definitivno preuzima naziv »Galerija primitivne umjetnosti« (pod kojim je bila i osnovana, no prvih godina koristila je naziv »seljačka umjetnička galerija«) i pod kojim djeluje do danas. Godine 1957/58. organizira veliku jugoslavensku izložbu naivne umjetnosti »Naivni umjetnici Jugoslavije«, koja će obići Beograd, Ljubljanu, Skopje i Zagreb, te sudjeluje na već spomenutoj velikoj međunarodnoj izložbi u Knokke le Zouteu u Belgiji. Naivna umjetnost Jugoslavije stiče time konačnu afirmaciju i postaje nezaoobilaznim dijelom naše povijesti umjetnosti uopće.

Od proljeća 1958. godine u galeriji ponovno kao kustos radi dr Mića Bašičević, koji će rukovoditi galerijom do konca 1964. godine.

Spomenimo također prvu samostalnu izložbu Matije Skurjenija 1958. godine, te izložbu crteža Ivana Generalića. Ipak kako se može vidjeti iz brojne arhivske dokumentacije, galerija se konstantno borila s gotovo nesavladivim problemima materijalnog, financijskog, prostornog i kadrovske karaktera. »GaPU se nalazi pod problemom daljeg opstanka«, nalazimo rukom zapisano u dokumentima koncem 1958. Unatoč teškoćama, galerija 1957. i 1958. godine uspjeva otkupiti nekoliko veoma značajnih djela Mirka Viriusa, skulpture Petra Smajića, nadalje od recentnog stvaralaštva djela Eugena Buktenice, Dragana Gažija, Filipovića, Feješa, Mehkeka i drugih. Također organizira u suradnji s Komisijom za kulturne veze s inostranstvom u Beogradu već spomenutu veliku saveznu izložbu »Naivni umjetnici Jugoslavije«, koja je obišla gotovo sve republičke centre.

1. siječnja 1959. godine Narodni odbor grada Zagreba preuzeo je bez naknade od »Seljačke sloge« Galeriju primitivne umjetnosti i ubrzo zatim predao ju na upravljanje Galeriji suvremene umjetnosti.

Iste godine realizirana je interesantna i značajna izložba »Rat i mir«, o kojoj nalazimo zabilježeno u štampi: »Već je u samom naslovu izložbe 'Rat i mir', jasno deklarirana namjera priređivača: iznijeti djela vezana uz svakidašnjicu, jer je svakidašnjica 'veli-

ki inspirator imaginacije ovih seljaka i radnika, koji svoje praznike posvećuju umjetnosti«. Pet slikara: I. Čaće, I. Generalić, F. Mraz, M. Skurjeni i M. Virius i jedan kipar, P. Smajić, progovorili su o sebi, svojoj zemlji, nepravdama, ratu, kermesima i radu, neposredno i autentično.«⁵

U Bruxellesu, u Palais des Beaux Arts izlaže Ivan Generalić na temelju sporazuma o kulturnoj suradnji između Belgije i Jugoslavije. Komesar izložbe je Oto Bihalji-Merin, a Galerija primitivne umjetnosti u tu svrhu posuđuje radove iz svog fundusa.

Iz godine u godinu izlagačke aktivnosti galerije postaju sve opsežnije, a suradnja s nizom muzeja i galerije u zemlji i inozemstvu sve je plodnija, te se slobodno može ustvrditi da su šezdesete i sedamdesete godine »zlatno doba« njenog postojanja, što ujedno ne začuđuje, jer se isto razdoblje poklapa i s najvećim uspjesima naše naivne umjetnosti u zemlji i svijetu. Istovremeno kristalizira se i dilema između umjetnosti ne-umjetnosti, pa ćemo na primjer već 1960. godine naći zapisano u štampi: »Primitivci, ili kako se danas kod nas kaže 'naivni umjetnici' sudjeluju već četvrt stoljeća u našem likovnom životu. U posljednje vrijeme postali su tolika zanimljivost, pa dapače i likovna moda, da su im priređene brojne izložbe u zemlji i inozemstvu, a također su im posvećene knjige, časopisi i novinske stranice. Među svim tim što se događa za i protiv umjetnosti naivaca treba zabilježiti i osobi-

Izložba Mije Kovačića u Galeriji primitivne umjetnosti u Zagrebu, 9. 9—2. 10. 1982. — detalj postava
snimio: M. Vesović

to istaći jednu izložbu, koju je od početka srpnja do svršetka rujna iz svog fundusa priredila zagrebačka Galerija primitivne umjetnosti.

Ta se izložba razlikuje od svih izložbi naivnih umjetnika i gotovo cjelokupnog pisanja o njima time, što je kritična. Objektivno je donijela realno stanje našeg naivnog slikarstva u posljednjih dvadesetak, tridesetak godina. Odala je dokumente i otkrila probleme, o kojima se kod nas vrlo malo govorilo u likovnoj kritici.

Izložba je sačinjena od dvije grupe naivnih slika: stare — nastale prije četvrt stoljeća i nove — nastale prije godinu, dvije. Te dvije grupe pokazuju, da ne postoje samo dvije grupe naivnih slika s obzirom na vrijeme nastanka, nego da postoje i dvije grupe naivnih slikara: stari i novi. Gledajući pojedine stare slike Generalića, Viriusa i Mraza, čovjek ima dojam, da su ti slikari u prvom redu slikari, a tek onda naivni slikari! Njima nije do same naivnosti nego do slikarstva. Njima je naivnost tek sredstvo. Ona im služi da stvore sliku. Ta njihova naivna slika ne traži posebni kriterij, da je se gleda kao neki posebni događaj, izvan općeg fenomena slikarstva, nego da je se gleda jednostavno kao sliku.

No suprotno pak promatrajući slike novih naivaca, gledalac opaža, da oni u većini nisu u prvom redu slikari, nego da su ponajprije naivci, a tek naknadno ikako ili nikako slikari. Njima nije do slikarstva, nego im je do same naivnosti, kao nekog apstraktnog ideala. Njima naivnost nije sredstvo nego cilj(. . .)«

Upravo ta dvojnost u stvaralaštvu naivnih sve je bila izraženija, a Galerija primitivne umjetnosti nastojala je svojim izložbama ukazivati na stvarne vrijednosti. Prva u nizu nekoliko manifestacija »Naivni« okupila je na izložbi »Naivni 63« djela umjetnika Ivana Generalića, Ivana Rabuzina, Mije Kovačića, Ivana Večenaja, Vangela Naumovskog, Franje Filipovića i Ilije Bosilja, a zimi iste godne otvara retrospektivnu izložbu Mirka Viriusa, čime se je dosljedno opredjelila za slikarstvo u pravom smislu značenja te riječi.

1. prosinca 1960. direktor Galerije primitivne umjetnosti je povjesničar umjetnosti Božo Bek, koji ostaje na toj dužnosti do dana osnivanja Galerija grada Zagreba (14. VII. 1961) kada postaje direktorom Galerija grada Zagreba, a pojedine jedinice ove ustanove vode kustosi, to znači Galeriju primitivne umjetnosti i dalje dr. Mića Bašičević.

Godine 1961. spomenimo vrlo značajno sudjelovanje naših naivnih umjetnika na izložbi »Das naive Bild der Welt« u Baden-Badenu (Brašić, Feješ, Generalić, Skurjeni), te slijedećih godina također niz suradnji na internacionalnim izložbama u inozemstvu, koje su navedene u Kronologiji rada i djelovanja galerije primitivne umjetnosti u Zagrebu, u prilogu ovog teksta.

Nakon ponovno krizne situacije koncem 1963. godine, kada se galerija bori sa problemom daljeg opstanka, ona se u veljači 1964. seli u nove prostorije u Čirilometodskoj ulici 3. Razdoblje od 1963. do 1965. godine predstavlja vrlo mučne stranice u analima rada galerije i vjerojatno jedinstven primjer jednog krajnje opasnog rada i nemilog napada na Galeriju primitivne umjetnosti pokretanjem pitanja o autentičnosti slikarstva Ilije Bosilja i »krivici« stručnjaka koji su ga lansirali, tako da je čak Kulturno-prosvjetno vijeće Skupštine grada Zagreba bilo prinuđeno osnovati zasebnu komisiju za ispitivanje ovog slučaja. Stručnjaci koji su radili u komisiji »ogradvši se od ovakvog načina provjeravanja autentičnosti autorstva u oblasti slikarstva« utvrdili su da je autorstvo djela Ilije Bosilja »stvarno i nesumnjivo«. No svi ti vrlo neugodni i apsurdni događaji popraćeni bombastičnim napisima u štampi uslijedili su i ostavkom njenog kustosa i voditelja. Galeriju primitivne umjetnosti preuzima 1. siječnja 1965. godine dr. Boris Kelemen kao voditelj. Galerija se teško oporavlja od ovog nemilog događaja, te će prva značajnija izložba »Skulptura naivnih u Jugoslaviji« biti održana tek koncem 1966. Iste godine galerija sudjeluje i na I. trijenalu naivne umjetnosti (I Triennale Insiteño Umenia) u Bratislavi, kamo šalje radove Generalića, Gažija, Filipovića, Večenaja, Kovačića, Viriusa, Mraza, Buktenice, Feješa, Bosilja, Naumovskog, Rabuzina, Smajića, Skurjenija i Živkovića, čime trajno potvrđuju afirmiranje istinskih vrijednosti naivne umjetnosti. Velike manifestacije kao »Naivni 70« popraćena simpozijem »Naivna umjetnost danas u svijetu« održanom u Hlebinama od 19 — 21. VII. 1970, te »Naivi 73« i »Naivi 77«, niz samostalnih izložbi jugoslavenskih i stranih autora potvrđuju njen rad »na sistematskoj afirmaciji naše naivne umjetnosti«⁴, a spomenimo da je nagrađena na 3. trijenalu naivne umjetnosti u Bratislavi 1972. godine posebnom međunarodnom nagradom. Početkom 1974. godine u Galeriji primitivne umjetnosti uz voditelja dra Borisa Kelemena počinje raditi kao

kustos povijesničar umjetnosti Tomislav Šola, koji na tom poslu ostaje do sredine 1981. godine, a u prosincu 1981. godine, kao kustos nastupa povijesničarka umjetnosti Nada Križić. Danas u fundusu galerije postoji 821 inventarna jedinica, ogroman dokumentarni arhivski materijal, stručna biblioteka, posebna zbirka crteža, fototeka, dijateka i hemeroteka. Velik dio djela koji se nalazi u fundusu galerije darovan je od autora, jer se kroz sve te godine problem otkupa provlačio kao jedan od najvitalnijih problema zbog još uvijek neefikasnog i neovoljnog fonda za otkup umjetničkih djela, s kojim se problemom bore mnoge muzejsko-galerijske ustanove grada Zagreba.

Na žalost i izlagačke aktivnosti posljednjih su godina nešto stagnirale, nova akcija izložbe tipa »Naivi . . .« nije održana zbog neodobravanja financijskih sredstava od strane nadležnih foruma, suradnja s inozemstvom također je minimalna, gotovo nikakva. Ukoliko je to odraz i stvarno prisutne stagnacije u domeni stvaralaštva naivne umjetnosti, pogotovo što se tiče pojave novih autora, onda je takvo stanje realni odraz situacije i trenutak da se galerija preorijentira maksimalno na muzejsku djelatnost u okviru svog fundusa, kojeg jasno treba trajno upotpunjavati, a koja se tendencija i opaža posljednjih godina njenog rada, uz paralelno odvijanje izlagačke aktivnosti kakvu današnji suvremeni muzej pretpostavlja.

BILJEŠKE:

1. A. Jakovsky — tekst u katalogu izložbe »Od Rousseaua do danas — francuska naivna umjetnost«, Galerija primitivne umjetnosti, Zagreb, 1970.
2. »La peinture naïve du Douanier Rousseau à nos jours«, Knokke — Le Zoute — Albert Plage, katalog izložbe, Bruxelles, 1958.
3. T. Šola, Vjesnik, 1982.
4. B. Kelemen, 20 godina zagrebačke galerije primitivne umjetnosti, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, br. 2, Zagreb, 1973.
5. Rat i mir, J.D. (Josip Depolo), »Vjesnik«, 16.IV.1959.
6. Slikari — naivni i »naivni«, Matko Peić, »Telegram«, 30.IX.1960.

Kronologija rada i djelovanja Galerije primitivne umjetnosti u Zagrebu 1952—1982.

1952. 1. listopada otvorena je STALNA IZLOŽBA SELJAKA SLIKARA u Domu seljačke sloge, Zagreb, Ulica socijalističke revolucije 17
1953. IVAN GENERALIĆ, samostalna izložba, Paris, Galérie Yougoslavie

1954. »SALON 54«, Rijeka, Galerija likovnih umjetnosti
1955. »SELO I SELJACI U OČIMA SELJAKA UMJETNIKA«, Dom seljačke sloge, Zagreb
III. bienale — Sao Paolo, Museu de Arte Moderna
1956. PETAR SMAJIĆ, samostalna izložba, Dom seljačke sloge, Zagreb
EMERIK FEJEŠ, samostalna izložba, Dom seljačke sloge, Zagreb
Novi postav fundusa, Dom seljačke sloge, Zagreb
1957. EUGEN BUKTENICA, samostalna izložba, Galerija primitivne umjetnosti, Zagreb
NAIVNA UMJETNOST, Beograd, Masarykova 4
JUGOSLAVENSKI NAIVNI UMETNIKI, Ljubljana, Jakopičev paviljon
NAIVNI UMETNICI NA JUGOSLAVIJA, Skopje, Umetnički paviljon
NAŠA PRIMITIVNA UMJETNOST, Zagreb, RAS (Radničko sveučilište)
NAIVNI UMJETNICI JUGOSLAVIJE, Zagreb, Umjetnički paviljon
1958. NAIVNI UMJETNICI JUGOSLAVIJE, Zagreb, Umjetnički paviljon
AKVAREL XX. STOLJEČA U HRVATSKOJ, Zagreb, Kabinet grafike JAZU
NOVI POSTAV FUNDUSA, Zagreb, Galerija primitivne umjetnosti
50 GODINA MODERNE UMJETNOSTI, Bruxelles, Palača umjetnosti (u organizaciji Moderne galerije JAZU izložena su djela Ivana Generalića)
UMJETNOST I RAD, CHARLEROI — u organizaciji ULUH-a
IVAN GENERALIĆ, izložba crteža, Zagreb, Galerija primitivne umjetnosti
OPĆA MEĐUNARODNA IZLOŽBA, Jugoslavenski nacionalni paviljon (PETAR SMAJIĆ)
»LA PEINTURE NAIVE DU DOUANIER ROUSSEAU À NOS JOURS«, Knokke, Casino Comunal
1959. MATIJA SKURJENI, samostalna izložba, Zagreb, GPU
NO grada Zagreba predao GPU na upravljanje Galeriji suvremene umjetnosti u Zagrebu
RAT I MIR, Zagreb, GPU; Beograd, Dom kulture »Zap. Vračar«
WYSTAWA PRYMITYWÓH ARTYSTÓW JUGOSLAWIÁNSKICH, Warszawa, Sala »Zahety«
Festival Sztuk Plastyczny, Sopot
VYSTAVA LIDOVYCH PRIMITIVU JUGOSLAVIE, Prag, Křižove Chodbestaromestské radnice
IVAN VEČENAJ, samostalna izložba, Zagreb, GPU
DESETORICA NAIVNIH, Zagreb, Viša radnička škola
IVAN GENERALIĆ, Bruxelles, Palais des Beaux Arts
VYSTAVA LIDOVYCH PRIMITIVU JUGOSLAVIE, Brno, Uměleskroprohmislov museum
1960. NAIVNI UMJETNICI HRVATSKE, Zagreb, Viša radnička škola i radni kolektivi tvornica
SOUČASNE PRIMITIVNÍ UMENI JUGOSLAVIE, Otrava, Krajska galerije
IVAN GENERALIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU i Rijeka, Galerija
ŠKOLA IZ KOVAČICE, Zagreb, GPU
UPOZNAJ SVOJ KRAJ — NAIVNI SLIKARI, Samobor, Gradski muzej
IVAN RABUZIN, samostalna izložba, Zagreb, GPU
GENERALIĆ, VIRIUS, SKURJENI, Rim, Galerija La nuova Pesa
NAIVNA UMJETNOST JUGOSLAVIJE (didaktička izložba) tvornički kolektivi Splita i Dalmacije
FUNDUS GPU, Zagreb, GPU
BUKTENICA, FEJEŠ, GENERALIĆ, SKURJENI, SMAJIĆ, VIRIUS, Antibes, Musée Grimaldi
PINTORES POPULARES JUGOSLAVOS, Sao Paolo, Galeria Sistina
IVAN GENERALIĆ, Zagreb, Studentski centar
1961. PINTORES POPULARES DA JUGOSLAVIA, Rio de Janeiro, Galeria de Arte Barcinski
Izložbe u radnim kolektivima, Zagreb, suradnja s Radničkim sveučilištem
60 GODINA SLIKARSTVA I KIPARSTVA U HRVATSKOJ, Zagreb, Umjetnički paviljon
MIJO KOVAČIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU
CONTEMPORARY YUGOSLAV PRIMITIVE PAINTERS, London, The Arthure Jeffress gallery
1961. JUGOSLAWISHE MALER, Ulm, Studio F
SLIKARSTVO- SKULPTURA '61, Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti
IVAN GENERALIĆ, Karlovac, Gradska galerija
FUNDUS GPU, Zagreb, GPU
1961. 14. srpnja — Osnovana RO »GALERIJE GRADA ZAGREBA« u okviru koji ulazi i Galerija primitivne umjetnosti (GPU)
DAS NAIVE BILD DER WELT, Baden-Baden, Staatliche Kunsthalle
IZLOŽBA JUGOSLAVENSKIH NAIVNIH UMJETNIKA, Zagreb, GPU
NAIVE JUGOSLAWISHE MALEREI, Wiesbaden, Städtisches Museum; Karlsruhe, Badischer Kunstverein;
DAS NAIVE BILD, Frankfurt, Historisches Museum; Hannover, Kunstverein
LAIENMALER, Basel, Gewerbemuseum
JUGOSLAWISCHE NAIVE MALEREI, Dortmund, Museum am Otswall
MATIJA SKURJENI, Split, Galerija umjetnika
1962. IVAN GENERALIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU
JUGOSLAWISCHE NAIVE MALEREI, Stuttgart, Berlin, Kassel
JANO KNJAZOVIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU
IVAN GENERALIĆ, Sarajevo, Izložbeni salon; Beograd, Salon MG
LJETNA IZLOŽBA FUNDUSA GPU, Zagreb, GPU
INTERNATIONAL FESTIVAL 1962, Edinburgh, National Gallery of Scotland
MATIJA SKURJENI, samostalna izložba, Zagreb, GPU
BOGOSAV ŽIVKOVIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU
1962. NAIVNA UMJETNOST JUGOSLAVIJE, Zagreb, Radničko sveučilište
STALNI POSTAV GPU, Zagreb, GPU
MATIJA SKURJENI, Paris, Galerija »Mona Lisa«
NARODNE HUDOŽNIKI PRIMITIVISTI JUGOSLAVIJE, Lenjingrad, Gosudarstveni Ermitaž; Moskva, Državni muzej likovnih umjetnosti u A. S. Puškina
1963. VANGEL NAUMOVSKI, samostalna izložba, Zagreb, GPU
NAIVNI '63, Zagreb, GPU
IVAN VEČENAJ — MIJO KOVAČIĆ, Split, Galerija umjetnina
HÖSÖK TERE, Budimpešta, Mücsarnok
Jugoslawische Kunst der Naiven, Beč, Akademie der Künste
JUGOSLAVENSKA IZLOŽBA, Alžir
MIRKO VIRIUS, samostalna izložba, Zagreb, GPU
1964. Preseljenje GPU u prostorije u Čirilometodskoj 3 na Gornjem gradu u Zagrebu
SONNTAGSMALER AUS JUGOSLAWIEN, Recklinghausen, Städtische Kunsthalle
IVAN GENERALIĆ, Skopje, Radnički dom
NAIVE KUNST (Bali, Jugoslawien, Ruhrgebiet), Darmstadt, Mathildenhöhe
DE LUSTHOF DER NAIVEN, Rotterdam, Museum Boymans van Beuningen
NAIVE MALEREI IN JUGOSLAWIEN, Hamburg, Kunsthau
VAN DER STEEN, samostalna izložba, Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti
1964. NEUE MALEREI AUS ACHT EUROPÄISCHEN LÄNDERN, Linz, Neue Gallerie der Stadt zur Wolfgang Gurliitt Museum; Kapfenberg, Kulturamt
1965. AKVIZICIJE 1, Zagreb, GPU
1966. FRANJO FILIPOVIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU
NAIVNA UMJETNOST Osijek, Galerija slika

- IZLOŽBA DJELA
JUGOSLAVENSKIH NAIVNIH
UMJETNIKA, Zagreb, Centar za
obrazovanje poduzeća »Rade
Končar«
- AKVIZICIJE , Zagreb, GPU
- KUNST DER NAIVEN IN
JUGOSLAWIEN, München,
Stadtmuseum
- I. TRIENÁLE INSITNÉHO UMENIA,
Bratislava, Dom Umenia
- SKULPTURA NAIVNIH U
JUGOSLAVIJI, Zagreb, GPU
- NAIVNA UMJETNOST '66,
Dubrovnik, Između vrata od Ploča
1967. IVAN RABUZIN, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
- PROFILI, Zagreb, GPU
- IMAGINARNI MUZEJ, Zagreb,
Galerija studentskog centra
- SUVREMENA HRVATSKA
UMJETNOST, Beograd, Muzej
savremene umetnosti; Sarajevo,
Umjetnički paviljon; Dubrovnik
Moderna galerija, Ljubljana,
Moderna galerija; Zagreb,
Moderna galerija
- NAIVNA UMJETNOST
JUGOSLAVIJE, Szekszard
- ZA KRUH I SLOBODU. Osijek,
Galerija likovnih umjetnosti
- NAIVNA UMJETNOST, Karlovac,
Kulturni centar »Zorin dom«
1968. NAIVE KUNST UIT JOEGOSLAVIE,
Amsterdam, Bols Taverne,
Albert Dorne Gallery;
Groningen, Museum voor stad
en lande
- ILIJA, Amsterdam, Bols Taverne
- SIMON SCHWARTZENBERG,
samostalna izložba, Zagreb, GPU
- MILAN RAŠIĆ, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
- ARTE NAIF DE YUGOSLAVIA,
Mexico, Museo de Arte Moderno;
Guanajuato, Museos de la
Universidad; Morelia, Casa
1968. de Morelos; Guadalajara, Museo
de Guadalajara; San Luis Potos,
Museo Regional Potosino;
Aguascalientes; Torreon;
Monterrey, Nuevo León
- PROFILI '68 — GPU, ZAGREB,
GPU; Dubrovnik, Umjetnička
galerija
- ZAGREB GRAD MLADOSTI
Beč, Künstlerhaus; Brno, Dom
umeny
- 55 SLIKA IZ ZBIRKE ZAKLADE
ALBERT DORNE, Zagreb, GPU;
Škofja Loka, Galerija
- ĐORĐE KREČA, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
1969. PETAR SMAJIĆ, crteži, Zagreb,
GPU
- IVAN LACKOVIĆ, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
- SLIKAR PAPS, samostalna izložba
Zagreb, GPU
- ILIJA (serigrafije), Zagreb, GPU
- 1929-1950 »NADREALIZAM I
SOCIJALNA UMJETNOST«,
Beograd, Galerija savremene
umetnosti (posudba GPU)
- HINTERGLASMALEREI DER
NAIVEN, Mainz, Gutenberg
Museum
- PROFILI '69, Zagreb, GPU
- YUGOSLAV NAIVE PAINTINGS
AND SCULPTURE, Williamsburg,
Virginia Abby Aldrich Rockefeller
folk Art Collection; Muskegon;
Michigan, Hackley Art Gallery
- MIJO KOVAČIĆ, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
- Manfred SOHL, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
- NIKIFOR, samostalna izložba,
Zagreb, GPU
- MARTIN HEGEDUŠIĆ,
samostalna izložba, Zagreb, GPU
2. TRIENALE INSITNE
UMJETNOSTI, Bratislava; Prag,
Galerija Kramer
- ANGAŽIRANA UMETNOST,
Slovenj Gradec, Umetnosna
galerija
- DRVO I ŠUMA KAO MOTIV U
DJELIMA NAŠIH UMJETNIKA,
Osijek, Centar za kulturu N. S.
»B. Maslarić«
- SLIKARSTVO NAIVNIH, Zagreb
Kreditna banka
1970. OD ROUSSEAU DO DANAS,
Zagreb, GPU; Beograd; Rijeka;
Ljubljana
- YUGOSLAV NAIVE PAINTINGS
AND SCULPTURE, Calgary
(Canada), Glenbow Foundation;
Laramie (Wyoming-USA),
The University of Wyoming;
Uniontown (Pennsylvania-USA),
Fayette Bank and Trust Company;
Knoxville (Tennessee-USA), The
Dublin Galery of Art;
Chatanooga (Tennessee-USA),
Georg Thomas Hunter Gallery
of Art; Colorado Springs
(Colorado-USA), Taylor Museum;
Midland, (Texas-USA), Museum
of the Southwest (1971); Newark
(Delaware-USA), University
of Delaware
- V. ZAGREBAČKI SALON,
Zagreb, Moderna galerija
(posudba GPU)
- VANGEL NAUMOVSKI,
samostalna izložba, Zagreb GPU
- EUGEN BUKTENICA, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
- IVAN RABUZIN, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
- NAIVNI '70, Zagreb, GPU;
Beograd, Kulturni centar
- MEĐUNARODNA IZLOŽBA NAIVNI
'70, Zagreb, Umjetnički paviljon
- SALON ODBIJENIH, Zagreb,
Kreditna banka
- RETROSPEKTIVA EMERIKA
FEJEŠA, Hlebine, Galerija
- RETROSPEKTIVA MIRKA
VIRIUSA, Koprivnica, Muzej
grada
- IZLOŽBA NAIVNIH UMJETNIKA
IZ HRVATSKE, Stričići, Osnovna
škola; Banja Luka, Dom kulture
1971. L'ART EN YOGOSLAVIE DE LA
PRÉHISTOIRE À NOS JOURS,
Paris, Grand Palais
- ĐORĐE ŠIJAKOVIĆ, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
- ERICH BÖDEKER, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
- WERKE V. WERKSTATT NAIVER
KUNST, Recklinghausen,
Städtische Kunsthalle
- KRITIČKA RETROSPEKTIVA
»ZEMLJE«, Zagreb, Umjetnički
paviljon (posudba GPU)
- PROFILI, Zagreb, GPU
- SLAVKO I STJEPAN STOLNIK,
Zagreb, GPU
- IVAN GENERALIĆ, retrospektiva,
Hlebine, Galerija
- UMJETNOST NA TLU
JUGOSLAVIJE OD
PREDHISTORIJE DO DANAS,
SARAJEVO, Skenderija
- NAIVNA UMJETNOST
JUGOSLAVIJE, Zagreb,
Tvornica »Prvomajska«
- JOSIP GENERALIĆ, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
- NIKO PIROMANŠVILI, samostalna
izložba, Zagreb, GPU
- JOSIP PINTARIĆ, samostalna
izložba, Zagreb, GPU,
- ARTE NAIF IN SERBIA, Rim,
Palazzo della Esposizione
(posudba GPU)
- VELIKI MAJSTORI HRVATSKE
NAIVNE UMJETNOSTI, Zagreb,
Kreditna banka
- EMERIK FEJEŠ
- IZLOŽBA ŠESTORICE NAIVNIH,
Beograd, Muzej savremene
umetnosti (posudba GPU)
1972. SKULPTUREN NAIVER
KÜNSTLER AUS JUGOSLAWIEN,
Stuttgart, Forum für
Kulturaustausch; Recklinghausen,
Ruhrfestpielhaus; Manheim,
Mannheimer Abendakademie
- GRAFIKE I CRTEŽI NAIVNIH
UMJETNIKA JUGOSLAVIJE,
Vukovar, Galerija; Osijek,
Galerija; Slavonska Požega,
Muzej
- STALNI POSTAV GPU, Zagreb,
GPU
- VIVIAN ELIS, samostalna izložba,
Zagreb, GPU; Šid, Ilijanum
- IVAN GENERALIĆ, Šid, Ilijanum
- ĐORĐE ŠIJAKOVIĆ, Bjelovar,
Gradski muzej
- NAIVNA UMJETNOST ITALIJE
DANAS, Zagreb, GPU
- STALNI POSTAV GPU, Zagreb,
GPU
3. TRIENALE INISITNE
UMJETNOSTI, Bratislava, Dom
umenia; 1973. Oslo; Heelsinki,
Athenem
- NADREALIZAM I HRVATSKA
LIKOVNA UMJETNOST, Zagreb,
Umjetnički paviljon (posudba GPU)
- IZLOŽBA NAIVNIH UMJETNIKA,
Zagreb, Društveni centar žena
- NAIVNA UMJETNOST
JUGOSLAVIJE, Hlebine,
Galerija
- HOMONAI, samostalna izložba,
Zagreb, GPU
- NAIVNA UMJETNOST
JUGOSLAVIJE, Bukurešt, Sala
Ateneului Roman
- 20 GODINA GALERIJE
PRIMITIVNE UMJETNOSTI,
Zagreb, GPU
1973. RABUZIN, GENERALIĆ,
NAUMOVSKI, SKURJENI, FEJEŠ,
ILIJA, Jerevan (SSSR), Dom
hudošnika Armeniji; Tbilisi (SSSR)

- Gosudarstvenaja kartinuala galerija
 PET SLIKARA IZ TUNISA, Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti
 STALNI POSTAV GPU, Zagreb, GPU
 MATIJA SKURJENI, Zlatar, Galerija izvorne umjetnosti
 NAIVI '73, Zagreb, GPU; Muzej za umjetnost i obrt
 Etnografski muzej; Hlebine, Galerija; Koprivnica, »Podravka«
 SITUACIJA '73, Zagreb, Radničko sveučilište »M. Pijade«
 HLEBINSKA JESEN, Hlebine, Galerija; Ljubljana, Gospodarsko razstavišče
1974. ALBINA KUDELJNJAK, samostalna izložba, Zagreb, GPU
 MARIJA BRUSIĆ-KOVAČIĆA, samostalna izložba, Zagreb, GPU
 TOMISLAV PETRANOVIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU
 STALNI POSTAV GPU, Zagreb, GPU
 WAS WAR — WAS IST, Recklinghausen, Städtische Kunsthalle
 Kroatische naive Kunst, Mainz, Rathaus
 MATIJA SKURJENI, Zagreb, Dom JNA
 DIE KUNST DER NAIVEN — THEMEN UND BEZIEHUNGEN, München, Haus der Kunst; Kunsthaus; Mainz, Kunstkreis
 MINNA ENNULAT, Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti; Rijeka, Moderna galerija, Mali salon
1975. MIJO KOVAČIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU; Hlebine, Galerija
 KPD LEPOGLAVA, Zagreb, GPU
 IVAN VEČENAJ, samostalna izložba, Zagreb, GPU; Split, Galerija Meštrović
 ASPECTS '75 — CONTEMPORARY YUGOSLAV ART, Edinburgh, R. Demareo Gallery; 1976. — Belfast, The Ulster Museum; Dublin, The City Art Gallery; Glasgow, The Third Eye Center
 JOŽA GENERALIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU
 KREŠIMIR TRUMBETAŠ, samostalna izložba, Zagreb, GPU
1976. PREMIER SALON INTERNATIONAL D'ART CONTEMPORAIN — YUGOSLAVIE — PEINTRES ET SCULPTEURAS NAIFS, Paris, Grand Palais
 NIKOLA KOVAČEVIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU
 IVAN GENERALIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU; Köln, Jugoslawische Zentrum
 AKVIZICIJE, Zagreb, GPU
 ANTUN BAHUNEK, Varaždinske Toplice, Galerija (posudba GPU)
 OTKUP UMJETNINA, Zagreb, Umjetnički paviljon
- NAIVE ART IN YUGOSLAVIA, London, Camden Arts Centre; (USA) Washington, Monetary Fund; Scottsdale, (AZ Scottsdale), Center for the Arts; Memphis (Tennessee), Brooks Memorial Art Galleery; 1977. — Milwaukee (MY) Milwaukee Art Center; Pittsburgh, Museum of Art; Chicago, Chicago Public Library Cultural Center; Baltimore, Towson University Art Gallery; 1978. — Schreeveport, (Louisiana), Meadows Museum; Grenvale, Long Island (NY), The C. W. Post Art Gallery
 SAVA SEKULIĆ, samostalna izložba, Zagreb, GPU
 NAIVE KUNST UIT JOEGOSLAVIE 1930-1976, Harlem, Frans Hals Museum
 BUKTENICA, Karlovac, Galerija »Vjekoslav Karas«
 F. DUGINA, Hlebine, Galerija
 STALNI POSTAV GPU, Zagreb, GPU (strani naivci)
1977. OTKUP UMJETNINA 1976, Zagreb, Umjetnički paviljon
 MATIJA SKURJENI, Zagreb, GPU
 AUTOPORTRET U NOVIJEM HRVATSKOM SLIKARSTVU, Osijek, Galerija likovnih umjetnosti; Zagreb, Galerija »Karas«
 IZLOŽBA SKULPTURA NAIVNIH UMETNIKA JUGOSLAVIJE — ZIMSKE ČAROLIJE '77, Beograd, Sajam
 AKTUELNOSTI U HRVATSKOJ LIKOVNOJ UMETNOSTI, Beograd, Umjetnički paviljon »Cvijeta Zuzorić«; Zagreb, Galerija »Karas«
 AKVIZICIJE, Zagreb, GPU
 NAIVI '77 — NAIVNA UMJETNOST JUGOSLAVIJE, Zagreb, GPU
 MEĐUNARODNA IZLOŽBA NAIVI '77, Zagreb, Umjetnički paviljon, Stara gradska vjećnica
 NAIVE ART, Tokyo, The National Museum of Modern Art; Osaka, Musée Municipal
 VLADIMIR KRALJ, Krapina, Narodno sveučilište
 TITO U DJELIMA LIKOVNIH UMJETNIKA JUGOSLAVIJE, Tuzla, Galerija jugoslavenskih portreta; Bugojno, Skupština općine; Zenica, Dom kulture; 1978. — Beograd, Narodni muzej
 GRAD U NAIVI, Zagreb, Galerija Mirko Virius
 GRUPA HRVATSKIH UMJETNIKA 1936-1939, Zagreb, Umjetnički paviljon (posudba GPU)
 AKVIZICIJE — STALNI POSTAV, Zagreb, GPU
 IVAN LACKOVIĆ, grafički listovi, Zagreb, GPU
1978. AKVIZICIJE 1974-1977. (Đorđe Šijaković), Zagreb, GPU
 OTKUP UMJETNINA 1977, Zagreb Umjetnički paviljon
 FERRUCCIO BOLOGNESI, Zagreb, GPU
 NAIVNA UMJETNOST BOSNE I HERCEGOVINE, Zagreb, GPU
- AKVIZICIJE '78, Zagreb, GPU
 MOSTRA DELLA PITTURA NAIF, Bologna, Comune di Bologna, Museo Civico
 IVKA SOBOČAN — KATA VIZVARI, Zagreb, Galerija
 »Mirko Virius« (posudba GPU)
 IVAN GENERALIĆ, Ljubljana, Moderna galerija
 STRANI SLIKARI IZ GPU, Zagreb Slovenijales
1979. STALNA IZLOŽBA, Zagreb, GPU
 ĐORĐE KREČA, samostalna izložba, Zagreb, GPU
 MARA PUŠKARIĆ-PETRAS, samostalna izložba, Zagreb, GPU
 SELJACI I RADNICI — SLIKARI I KIPARI IZMEĐU DVA RATA, Dokumenti i pojave, Zagreb, GPU
 STALNA IZLOŽBA, Zagreb, GPU
1980. IZBOR IZ FUNDUSA, Zagreb, GPU
 PETAR SMAJIĆ, samostalna izložba, Zagreb GPU; 1981. — Osijek, Galerija likovnih umjetnosti; Split, Galerija umjetnina
 MARTIN MEHKEK, Zagreb, Galerija »Mirko Virius« (posudba GPU)
1981. IVAN RABUZIN, Zagreb, GPU; Muzej za umjetnost i obrt
 RICHARD KRIESCHE, BOB ADRIAN, PETER HOFFMANN, Zagreb, Studio Galerije suvremene umjetnosti
 AKVIZICIJE — POSTAV, Zagreb, GPU
 HLEBINSKI KRUG — PEDESET GODINA NAIVNOG SLIKARSTVA, Zagreb, GPU; Koprivnica, Hlebine, Galerija
 HRVATSKI VEDUTISTI OD BUKOVCA DO DANAS, Dubrovnik, Umjetnička galerija (posudba GPU)
1982. STALNI POSTAV GPU, Zagreb, GPU
 TRÄUME VOM FRIEDEN — BEGRABENE HOFFNUNGEN, Recklinghausen, Städtische Kunsthalle
 SKULPTURA HLEBINSKOG KRUGA, Hlebine, Galerija
 MIJO KOVAČIĆ, slike, crteži, pasteli — samostalna izložba, Zagreb, GPU
 IZ STVARALAŠTVA IVANA GENERALIĆA POVODOM 35-e OBLJETNICE »PODRAVKE« Koprivnica, Galerija
 30 GODINA GALERIJE PRIMITIVNE UMJETNOSTI — ZAGREB, GPU